

פרשת צו Parashat Zav 2007-5767

רמב"ן ויקרא יז, יא-יב

"וכל דם לא תאכלו": כי אין לבעל נפש שיאכל נפש, כי הנפשות כולן לאל, הנה 'כנפש האדם וכנפש הבהמה לו הנה ומקרה אחד להם, כמות זה כן מות זה ורוח אחד לכל' (קהלת ג, יט).

ספר החינוך קמ"ח

אפשר לומר עוד באיסור הדם: כי מלבד רוע מזגו, שהוא רע המזג, יהיה באכילתו קצת קניין במידת אכזריות, שיבלע אדם מבעלי חיים שכמותו בגוף, אותו הדבר שבהן, שהחיות ממש תלוי עליו ונפשם נקשרת בו. כי ידוע שיש לבהמות "נפש", יכונה החכמים "נפש חיונית", כלומר שאינה שכלית; גם נראה אותה שיש לנפשותם בחינה להישמר מנפול באחת הפחתים ובקצת דברים אחרים.

מורה נבוכים ג, מא

אין אתה מוצא חיוב מיתת בית-דין¹⁸ על דבר מן המאכלים האסורים³¹, מפני שאין בזה קלקול גדול ואין התפתות בני-האדם להם חזקה כהתפתותם להנאת המשגל. על כמה מאכלים (העונש הוא) כרת³²: על הדם³³ מפני שבזמן ההוא היו שוקדים מאוד לאכול אותו בתור מין ממיני עבודה זרה, כמו שהתברר ב(ספר) טשמשם³⁴. לכן הרבו להדגיש (איסור זה). כמו כן יש כרת על (אכילת) חלב³⁵ בגלל התענגות האנשים עליו. הוא יוחד לקורבן כדי לרוממו.

מורה נבוכים ג, מו

דע שהצאביה⁵⁷ היו חושבים את הדם לטמא מאוד. למרות זאת היו אוכלים אותו מכיוון שטענו שהוא מזון השטנים, וכאשר אוכל אותו מישהו, הוא נעשה אח לשדים, והם באים אליו ומודיעים לו עתידות, כמו שמדמה ההמון באשר לשדים. אבל היו אנשים שהיה להם קשה לאכול דם מפני שהוא דבר שטבע האדם מתעב אותו. לכן היו זובחים בעל-חיים, אוספים את דמו בכלי-קיבול או בגומה⁵⁸, ואוכלים את הבשר של הזבח (כשהם יושבים) מסביב לדם. הם דימו שבעשותם זאת השדים אוכלים את הדם הזה, שהוא מזונם, בשעה שהם אוכלים את הבשר, וכך נוצרת אחווה מכיוון שכולם אוכלים על שולחן אחד ובחבורה אחת. ואז - לטענתם - יבואו אליהם השדים האלה בחלום ויודיעו להם נסתרות ויועילו להם. כל אלה דעות שבזמנים ההם היו מפורסמות ומשפיעות ונהגו על-פיהן. ההמון לא הטיל ספק באמיתותן. לכן יצאה התורה השלמה בעיני יודעיה לסלק את המחלות המושרשות האלה. לכן אסרה את אכילת הדם⁵⁹. היא הדגישה איסור זה באותה מידה שבה הדגישה את איסור עבודה זרה. הוא יתעלה אמר: ונתתי פני בנפש האכלת את הדם [והכרתי אתה מקרב עמה] (ויקרא י"ז, 10), כמו שאמר על נותן מזרעו למולך: ונתתי את פני בנפש ההיא [והכרתי אתו מקרב עמו] (שם, כ', 60). כתוב כזה לא בא לגבי מצוה אחרת זולת עבודה זרה ואכילת דם, שכן אכילתו היתה מביאה למין עבודה זרה, כלומר, פולחן השדים. (התורה) קבעה שהדם טהור ושהוא מטהר את מי שקירבוהו אליו: [ולקחת מן הדם אשר על המזבח ומשמן המשחה] והזית על אהרן ועל בגדיו [ועל בניו ועל בגדי בניו ועל בניו ובגדי בניו] (שמות כ"ט, 21). היא ציוותה להזות אותו על המזבח, וקבעה שכל העבודה היא לפזר אותו שם, ולא לכנוס אותו. הוא אמר: ואני נתתיו לכם על המזבח לכפר (ויקרא י"ז, 11). ושם מפזרים אותו, כמו שנאמר: ואת כל הדם ישפך (שם, ד', 18), ונאמר: ודם זבחיך ישפך על מזבח ה' אלהיך (דברים י"ב, 27). הוא ציווה לפזר את דמה של כל בהמה הנשחטת⁶¹, אפילו אינה קורבן. הוא אמר: על הארץ תשפכנו כמים (שם, שם, 16, 24). כן אסר להתכנס סביבו ולאכול שם. הוא אמר: לא תאכלו על הדם. (ויקרא י"ט, 62(26).

הרב דוד הופמן, מובא בעיונים חדשים בספר ויקרא לפרופ' נחמה ליבוביץ, ז"ל

לא עצם חומר הדם הוא החיים, אלא הדם הוא נושא רוח החיים שבבעל החיים, הוא קשור קשר הדוק ברוח החיים, ושניהם יחד ("דמו בנפשו") הם נפש החי. הדם הוא מכשיר הנפש, באמצעותו היא מבצעת את פעולותיה.

הרב שמשון רפאל הירש

איסור אכילת דם כבר נזכר שתי פעמים יחד עם איסור אכילת חלב — בהקשר עם דיני הקרבנות: לעיל ג, יז: ז, כ"כ. כאן חזר על איסור זה ושנאו לעצמו, בבראשית (ט, ד ואילך) נאסר אבר מן התי לבני נח — בהקשר עם הריגת אדם; איסור זה נזכר שם בתחום הרעיונות המבטאים את מעלתה של נפש האדם — לעומת נפש הבהמה. וכעין זה נאמר כאן לישראל (פסוק ד), ששחוטיו חוץ הם מבחינה רעיונית כעין הריגת אדם; שהרי יש בהם משום שיעבוד האדם לאידיאלים של הבהמה. בסמוך לכך חזר כאן על איסור אכילת דם — כדי לשלול כל זיהוי של נפש האדם עם נפש הבהמה. נפש הברשר בדם הוא: הנפש שבגוף היא מצוי בלתי-נראה; וכל עצמה של פרטיות הבהמה ואישיות האדם תלויה בנפש; ואותה הנפש מיוצגת בדם. כי הדם זורם בכל חלקי הגוף; באמצעותו שולטת הנפש בעצבים ובשרידים; הוא בעלת ההרגשה, ההכרה והרצון — והם רק כלי מלאכתה. הדם נראה ומצוי בכל מקום שבגוף, והוא שליח הנפש השולטת בגוף — המצויה בכל מקום ואיננה נראית. הדם הוא אפוא

נציגה הנראה של הנפש; משום כך הוא מסמל בקרבן את התרוממות הנפש ואת התמסרותה לה' — וכן את דביקותה הנאמנה בה'.

הראי"ה קוק זצ"ל: טללי אורות

הכרת החרפה יהא התחלת הרפואה. "למען תזכרי ובושת בכפרי לך!" כסה הדם. הסר חרפתך! הפעולות תעשינה את פריין, בהמשך הזמן תיחנכנה הדורות. המחאה האילמת כשתבוא עתה (כלומר: אחרי דורות של אכילת בשר, אבל אכילה במערכת מצוות של איסורים וצווים מסוימים של שחיטה ובדיקה ומליחה) תיהפך לקול מרעים ברעש גדול ותצליח את דרכה. ציווי הזבח במערכת מיוחדת, בהקלת צער, כבר תופס הוא את הרושם שלא עם דבר של הפקר, עם אוטומט שאין בו רוח חיים הנך עוסק, כי עם נפש חיה.